

Partea I

Despre Rugăciunea Domnului

Introducere

Potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, Rugăciunea Domnului (*Mt* 6, 9-13) cuprinde, frații mei, șapte cereri înalte [sublime]: teologia, înfierea, egalitatea cu îngerii, desfătarea de viața veșnică, restaurarea firii omenеști, desființarea legii păcatului și suprimarea tiraniei diavolului.

Teologia și înfierea o cuprinde începutul rugăciunii: „Tatăl nostru”, fiindcă el ne învață în același timp că Dumnezeu este după fire Tată al Fiului și Purcezător al Duhului Sfânt, iar după creație și har e Tatăl nostru și noi suntem fiii lui.

Egalitatea cu îngerii o cuprind cuvintele: „Facă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ”, prin care cerem să fim

uniți cu îngerii și, așa cum e făcută voia lui Dumnezeu în cer de către îngeri, așa se cade să fie făcută și de noi cei pământești.

Desfătarea de viața veșnică o cuprinde cuvântul: „Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi”.

Restaurarea și unirea firii noastre o arată cuvântul: „Și ne iartă nouă greșelile noastre precum și noi iertăm greșiților noștri”, fiindcă atunci când iertăm pe vrăjmașii noștri, suntem uniți și nu mai suntem separați printr-o deosebire de voință individuală [*gnomes*] și alegere liberă.

îndepărtarea păcatului de la noi o arată cuvântul: „Și nu ne duce pe noi în ispită”, prin care arătăm că nu intrăm în ispita care vine de la legea păcatului.

Iar desființarea tiraniei diavolului o însemnează cuvântul: „Ci ne izbăvește de cel rău”.

Această învățătură a Domnului se numește „rugăciune” fiindcă ea cuprinde câte se cade să ceară oamenii de la Dumnezeu și câte se cuvine să dea Dumnezeu oamenilor. Rugăciunea se împarte însă în trei: 1. în slavă și laudă adusă lui Dumnezeu; 2. în mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile pe care ni le-a făcut și ni le va face; și 3. în cerere de iertare a păcatelor noastre și ale celorlalți frați ai noștri, precum și în alte diferite cereri. Rugăciunea Domnului se împarte, precum am spus mai înainte, în șapte. De ce în șapte? Fiindcă în acest veac de acum simbolizat de numărul șapte îi este îngăduit omului să ceară și să primească de la Dumnezeu, dar în veacul al optulea, adică în veacul viitor, nu mai putem face aceasta, fiindcă atunci nu mai e vremea lucrului (*In 9,4*), ci a răsplătirii celor făcute (*Lc 14,14*).

1. Tatăl nostru, Care ești în ceruri

Mare este cu adevărat, fraților, îndurarea milostivă [până în măruntaie] a Domnului și netâlcuită e iubirea de oameni pe care a arătat-o și o arată față de noi cei nemulțumitori și nerecunoscători față de Binefăcătorul nostru. Pentru că, din pricina infinității bunătății Sale, nu numai că ne-a ridicat pe noi cei căzuți în păcat, dar ne-a predat și legi ale rugăciunii noastre, legi

care ne duc la Dumnezeu și sunt de folos neamului omenesc, pentru ca să nu mai cădem iarăși din nebunie în aceleași păcate. De aceea, cum se cuvine, îndată de la începutul rugăciunii El urcă mintea noastră spre rezumatul cel mai înalt al teologiei arătând pe Cel ce este după fire Tatăl său Creator a toată făptura văzută și nevăzută, și înfierea de care ne-am învrednicit noi, creștinii care-L chemăm Tată al nostru după har.

Fiindcă întrupându-Se, Domnul nostru Iisus Hristos a dat tuturor celor ce au crezut în El puterea de a se face copii și fii ai lui Dumnezeu prin Sfântul Botez, cum spune Ioan Teologul: „Iar celor ce cred în Numele Lui le-a dat puterea de a se face copii ai lui Dumnezeu" (*In* 1, 12); iar Apostolii Pavel scrie așa: „Căci toți sunteți fii ai lui Dumnezeu prin credința în Hristos Iisus" (*Ga* 3, 26); și iarăși: „Iar pentru că sunteți fii, Dumnezeu a trimis în inimile voastre pe Duhul Fiului Său, Care strigă: Awa! Părinte!" (*Ga* 4, 6).

De aceea, Domnul ne vestește cum anume să ne rugăm Tatălui nostru după har ca să fim păziți întotdeauna de harul înfierii până la sfârșit, și anume ca să fim copii ai Lui Dumnezeu nu numai după nașterea din nou și Botez, ci și după lucrare și făptuire. Fiindcă tot cel ce nu face fapte duhovnicești vrednice de nașterea din nou de sus, ci satanice, unul ca acesta nu este vrednic să numească Tată al său pe Dumnezeu, ci pe diavolul, potrivit cuvântului Domnului: „Voi sunteți din tatăl vostru, diavolul, și vreți să faceți poftele tatălui vostru" (*In* 8, 44).

Ne poruncește să-L numim „Tată", pe de-o parte, ca să ne încredințeze că prin nașterea din nou a dumnezeiescului Botez ne-am născut după adevăr copii ai lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, pentru că se cade să păzim și însușirile! adică virtuțile Tatălui nostru, rușinându-ne oarecum de rudenia pe care o avem cu El, cum spune El însuși: „Fiți milostivi, precum Tatăl vostru milostiv este" (*Lc* 6, 36); și Apostolul Petru: „încingându-vă mijloacele gândului vostru și, fiind treji, nădăjduiți desăvârșit în harul care vi se va da vouă întru descoperirea lui Iisus Hristos; ca fii ai ascultării, nu vă potriviți poftelor voastre dinainte, din vremea neștiinței voastre, ci după Sfântul care v-a chemat pe voi, fiți voi înșivă sfinți în toată purtarea vieții voastre, căci scris este: «Fiți sfinți, pentru că Eu sfânt sunt!»" (*Lv* 20,7). Și dacă îl chemați Tată pe Cel ce judecă fără să Se uite la fața cuiva după lucrul

fiecăruia, petreceți într-o frică zilele vremii în care sunteți vremelnic străini pe pământ" (*1 Ptr* 1,13—17). Iar Marele Vasile zice că: „Propriu celui născut din Duhul e să se facă, potrivit măsurii date, ceea ce este Cel din care s-a născut, precum stă scris: «Ceea ce este născut din trup trup este, și ceea ce e născut din Duh duh este» (*In* 3, 6)”. În al treilea rând, îl numim „Tată” fiindcă după ce am crezut în Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, ne-am făcut prieteni cu Dumnezeu, Tatăl nostru ceresc, noi care mai înainte eram vrăjmași ai Lui (*Rm* 5,10) și copii ai mâniei (*Ef* 2, 3).

Iar zicând „Tatăl nostru”, a arătat că toți aceia câți am fost născuți din nou prin Sfântul Botez suntem frați buni și copii ai unui singur Tată, Dumnezeu, și ai unei singure mame, Biserica sfântă, apostolică și universală a Răsăritului. De aceea se cade să ne iubim unii pe alții, precum ne poruncește Domnul, Care zicând: „Aceasta e porunca Mea: Să vă iubiți unii pe alții!” (*In* 15,12.17). După existență, adică după creație și plăsmuire, Dumnezeu este și se numește Tată al tuturor oamenilor, atât al celor credincioși, cât și al celor necredincioși; prin urmare, avem obligația de a-i iubi pe toți oamenii, fiindcă toți au fost cinstiți și plăsmuiți de mâinile lui Dumnezeu, și să urâm numai răutatea și necredința, iar nu făptura lui Dumnezeu. Dar după existența bună, adică după recreare și replăsmuire, se cade să ne iubim încă și mai mult unii pe alții noi, creștinii ortodocși, fiindcă suntem de două ori uniți întreolaltă, atât prin fire, cât și prin har.

Toți oamenii se împart însă în trei: în robi adevărați, în robi falși și în robi răi, vrăjmași și potrivnici lui Dumnezeu. Robi adevărați sunt cei ce cred drept și fac, cu frică și cu bucurie, voia lui Dumnezeu, robi falși sunt cei ce cred în Hristos și au primit Sfântul Botez, dar nu fac poruncile Lui; iar ceilalți, deși sunt și ei robi ca făpturi ale lui Dumnezeu, măcar că simt răi, vrăjmași și potrivnici lui Dumnezeu, sunt foarte neputincioși și

nu pot face nimic. Aceștia sunt cei care au crezut în Hristos, dar mai apoi au căzut în diferite erezii; iar împreună cu ei se numără și ceilalți, necredincioșii și necinstitorii de Dumnezeu.

Noi însă, cei ce ne-am învrednicit să ne facem robi și fii ai lui Dumnezeu după har prin nașterea din nou a Sfântului Botez, să nu ne facem iarăși robi vrăjmașului nostru diavolul căzând cu voia în voile lui rele, ca să nu ne

facem asemenea celor despre care Apostolul scrie că „erau prinși în cursele lui (ale diavolului) spre a face voia lui” (2 *Tim* 2,26).

Ci pentru că Tatăl nostru este în ceruri, se cade ca și noi să privim cu mintea noastră spre cer, acolo unde este patria noastră, Ierusalimul de sus, și nu jos pe pământ, ca porcii, ci spre preadulcele nostru Mântuitor și Stăpân și spre cereștile frumuseți ale raiului. Nu numai în vremea rugăciunii, ci și în toată vremea și în tot locul se cade să avem mintea noastră spre cer, ca să nu se risipească aici, jos, în lucrurile stricăcioase și vremelnice.

Și dacă ne vom forța în fiecare zi, cum zice Domnul că „împărăția cerurilor se ia cu forța, și cei ce se forțează o răpesc pe ea” (*Mt* 11,12), cu ajutorul lui Dumnezeu chipul lui Dumnezeu [din noi] va fi păzit în noi teafăr și curat, și așa puțin câte puțin vom urca, pe cât e cu putință, de la chipul lui Dumnezeu la asemănarea cu Dumnezeu, fiind sfințiți de Dumnezeu și sfințind și noi dumnezeiescul Său Nume pe pământ și zicând împreună cu rugăciunea Domnului:

2. Sfîntească-se Numele Tău!

Oare nu cumva nu este sfânt Numele lui Dumnezeu și de aceea se cade să ne rugăm ca el să se sfîntească? Și cum se potrivește aceasta? Nu este oare El izvorul sfințeniei? Nu se sfîntesc de către El toate cele din cer și cele de pe pământ? Și atunci cum ne poruncește acum să sfințim Numele Lui?

Numele lui Dumnezeu e în sine însuși sfânt și preasfânt și izvor de sfințenie și, de-abia ce este numit, sfîntește toate lucrurile pentru care este numit, și nu primește nicio creștere sau micșorare a sfințeniei Lui. Dar Dumnezeu vrea și iubește ca Numele Său să fie slăvit și de toate fapăturile Lui, precum zice Prorocul și Psalmistul David: „Binecuvântați pe Domnul toate lucrurile lui!” (*Ps* 102, 22). Și aceasta o cere nu atât pentru El însuși, cât pentru ca acestea să fie sfințite și slăvite de El. De aceea se cade ca orice facem, (oate să fie spre slava lui Dumnezeu, potrivit Apostolului care zice: „Deci fie că mâncați, fie că beți, fie faceți orice altceva, toate faceți-le spre slava, lui Dumnezeu!” (*1 Co* 10, 31), ca să fie slăvit Numele lui Dumnezeu și de noi.

El este însă sfințit atunci când facem fapte bune și sfinte, precum sfântă e și credința noastră. Și atunci văzând oamenii conduita noastră bună, credincioșii vor slăvi pe Dumnezeu Care ne dă înțelepciune și putere să lucrăm binele, iar necredincioșii vor veni la cunoașterea adevărului, văzând că faptele noastre întăresc credința noastră, precum ne poruncește Domnul zicând: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri" (*Mt 5,16*). Așa cum, din contră, din pricina noastră este El blasfemiât între păgâni, potrivit Apostolului: „Din pricina voastră Numele lui Dumnezeu este blasfemiât între păgâni precum este scris" (*Rm 2, 24; Is 52, 5*); lucru care are mare osândă și o primejdie cumplită, fiindcă oamenii, și mai ales necredincioșii, cred că așa ne poruncește să. facem Dumnezeu. De aceea, ca să nu-I facem lui Dumnezeu ocară și necinste, iar nouă osândă veșnică, se cade să ne îngrijim ca, împreună cu dreapta-credință, buna-cinstire să avem și o viață și o conduită virtuozose.

Iar o viață virtuoasă înseamnă să săvârșim poruncile lui Hristos, precum spune El însuși: „Dacă Mă iubiți, veți păzi poruncile Mele" (*In 14,15*); înseamnă ca iubirea pe care o avem față de El să se arate din păzirea poruncilor Lui și credința să se întărească. Fiindcă zice dumnezeiescul Hrisostom: „Dacă nimeni nu poate să spună că Iisus este Domn decât în Duhul Sfânt (*1 Co 12, 3*), cu atât mai mult nu va putea ține credința sigură și înrădăcinată decât în Duhul

Sfânt; dar cum vom putea să atragem ajutorul Duhului și să-L convingem să rămână la noi? Prin fapte bune și o viețuire aleasă. Căci așa cum candela ține lumina prin untdelemn și, dacă acesta se mistuie, se stinge și aceea, tot așa și atunci când în noi sunt fapte bune și milostenie multă, harul Duhului se revarsă din suflet, flacăra lui se menține ca de la un untdelemn; dar dacă acesta din urmă nu este, ea se duce și pleacă... Să ținem focul Duhului printr-o iubire de oameni îmbelșugată și o milostenie intensă, ca să nu naufragiem în credință; căci credința are nevoie de ajutor și de rămânerea Duhului, ca să rămână neclintită, iar ajutorul Duhului obișnuiește să rămână în noi printr-o viață curată și o conduită aleasă. Astfel încât, dacă vom voi să avem credință înrădăcinată, trebuie să avem și o conduită curată care convinge Duhul să rămână și să mențină puterea ei; căci nu se poate,

nu, ca acela care are o viață necurată să nu se clatine în credință. Și ca să învățați că acest lucru e adevărat și că faptele rele vatămă tăria credinței, ascultă ce spune Pavel lui Timotei scriind: «Luptă lupta cea bună având credință și conștiință bună (iar conștiința bună vine dintr-o viață bună și din fapte bune), pe care unii lepădându-le, au naufragiat în credință» (*1 Tim* 1, 18-19), Și iarăși, altundeva: «Rădăcina tuturor relelor e iubirea de arginți, pe care unii poftind-o s-au depărtat de credință» (*1 Tim* 6, 10). Ai văzut că și aceia au naufragiat și aceștia s-au depărtat din această pricină, fiindcă unii au lepădat conștiința bună, iar alții au îmbrățișat iubirea de arginți?² Lucruri la care chibzuind întocmai, să ne îngrijim de o conduită aleasă, ca să avem o dublă plată: pe una, pregătită de premiarea faptelor, iar, pe alta, de tăria în credință; căci ceea ce este hrana pentru trup, aceasta este conduita pentru credință. Și așa cum firea trupului nostru nu s-ar putea întări fără hrană, tot așa nici credința nu s-ar putea întări fără fapte bune, «căci credința fără fapte este moartă» (*Iac* 2, 26)². Pentru că mulți se bucurau de credință și erau creștini, dar fiindcă n-au avut fapte bune potrivite credinței, au căzut din mântuire. Noi să ne îngrijim însă de amândouă: și de credință și de fapte bune, ca să putem spune fără teamă și celelalte cuvinte ale rugăciunii:

3. Vină împărăția Ta!

Pentru că firea omenească s-a făcut roabă de bunăvoie omorătorului de oameni diavol, de aceea Domnul ne poruncește să chemăm pe Dumnezeu și Tatăl nostru să ne elibereze de amara tiranie a diavolului. Iar în alt chip aceasta nu se face decât dacă vine împărăția lui Dumnezeu la noi, adică Duhul Sfânt, ca să izgonească de la noi pe vrăjmașul tiran și să se înstăpânească la noi. Căci dacă este un lucru potrivit ca cei desăvârșiți să ceară împărăția lui Dumnezeu și Tatăl, fiindcă au ajuns la desăvârșirea vârstei duhovnicești, câți însă, ca mine, avem împunsătura conștiinței n-am putea nici măcar să ne deschidem gura să cerem unele ca acestea, ci se cade să chemăm pe Dumnezeu să trimită pe Duhul Sfânt să ne lumineze și împuternicească spre voia Lui cea sfântă și spre faptele pocăinței, fiindcă spune cinstitul înainte-mergător [și Botezător Ioan]: „Pocăiți-vă” ca niște

păcătoși, „căci s-a apropiat împărăția cerurilor!" (*Mt 3, 2*). Ca și cum ne-ar spune: Oameni buni, pocăiți-vă pentru relele pe care le faceți, și pregătiți-vă să primiți împărăția cerurilor, adică pe însuși Fiul Unul-Născut și Cuvântul lui Dumnezeu, Care vine să stăpânească și să mântuiască lumea întreagă!

De aceea se cade să spunem după dumnezeiescul Maxim³: „Să vină Duhul Tău Cel Sfânt să ne curățească cu totul, sufletește și trupește", ca să ne facem sălașuri vrednice să primim întreaga Sfântă Treime, ca Dumnezeu să împărătească pe mai departe în noi, adică în inimile noastre, precum este scris: „împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul nostru" (*Le 17, 21*), și altundeva: „Eu și Tatăl Meu vom veni și ne vom face sălaș la el" (*In 14, 23*), adică la cel ce iubește poruncile Mele. Și să nu mai sălășluiască și să împărătească în noi păcatul, precum zice Apostolul: „Deci să nu mai împărătească păcatul în trupul vostru mort, ca să ascultați de el în poftele lui" (*Rm 6,12*). Și așa, făcuți puternici de venirea Duhului Sfânt, să facem voia lui Dumnezeu și Tatăl nostru ceresc și să spunem fără rușine în rugăciune:

4. Facă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ!

Alt lucru mai fericit și mai pașnic nu este nici în cer, nici pe pământ decât să facă cineva voia lui Dumnezeu. Lucifer era în cer, dar nevoind să facă voia lui Dumnezeu, a fost prăvălit în iad. Adam a fost în rai, cinstit ca împărat de toată creația, dar fiindcă n-a păzit porunca dumnezeiască, a căzut într-o nenorocire extremă. Așadar, tot cel ce nu vrea să facă voia lui Dumnezeu e în general mândru. De aceea pe drept cuvânt îi blestemă prorocul David pe unii ca aceștia spunând: „Certat-ai pe cei mândri; blestemați sunt cei ce se abat de la poruncile Tale" și: „Cei mândri au făcut fărădelegi foarte" (*Ps 118, 21. 51*). Prin aceasta prorocul arată că pricina fărădelegii este mândria și, iarăși, pricina mândriei e fărădelegea. De aceea, e cu neputință să găsească cineva vreun om smerit între cei fărădelege și, iarăși, e cu neputință să se găsească un om care să păzească legea între cei mândri, fiindcă mândria e începutul și sfârșitul oricărei răutăți.

Voia lui Dumnezeu e să ne eliberăm de cele rele și să facem cele bune, precum spune același proroc: „Abate-te de la rău și fă binele!" (**Ps 33,13**). Iar bune sunt cele de care dau mărturie Sfânta Scriptură și Sfinții Bisericii

în parte, iar nu câte le spune fără minte fiecare, lucruri care de multe ori sunt vătămătoare și duc pe om spre pierzanie.

Dacă însă vom umbla după obiceiul lumii și în acord cu poftele fiecăruia, noi, creștinii, nu ne vom deosebi de oamenii aceia care erau pe vremea anarhiei, cum stă scris în cartea Judecătorilor: „Fiecare făcea ce era drept în ochii lui, pentru că nu era împărat în zilele acelea (*Jd 21, 25*).

De aceea și când evreii au vrut să-L omoare pe Domnul din invidia lor, Pilat a vrut să-L elibereze, fiindcă nu găsea în el nicio vină de moarte. Dar aceia au răspuns și i-au zis:

„Noi avem lege, și după legea noastră trebuie să moară, pentru că s-a făcut pe Sine Fiu al lui Dumnezeu" (*In 19,7*). Zicând acestea mințeau, fiindcă unde se găsește în Lege că trebuie să moară cine vrea să se numească pe sine însuși Fiu al lui Dumnezeu, când dumnezeiasca Scriptură îi numește pe oameni dumnezei și fii ai lui Dumnezeu? „Eu am zis: dumnezei sunteți toți și fii ai Celui Preaînalt" (*Ps 81, 6*). Deci mințeau atunci când ziceau „avem Lege", fiindcă nu există o astfel de lege.

Vezi, iubitele, că au făcut drept lege invidia și răutatea lor? Iar despre unii ca aceștia înțelepciunea lui Solomon spune: „Puterea noastră să fie lege și să vânam pe cel drept" (*Sol 2,11-12*). Și chiar dacă Legea și Prorocii au scris că Hristos va veni să Se întrupeze și să moară pentru viața și mântuirea lumii, dar nu după intenția acelor nelegiuîți.

Prin urmare, ca să nu pățim și noi ceva asemănător, să fim cu luare-aminte la poruncile Domnului nostru și să nu umblăm în afara celor scrise. „Și poruncile Lui nu sunt grele", precum zice Evanghelistul Ioan (i *In 5,3*). Dar pentru că Domnul a făcut pe pământ fără știrbire voia Tatălui, de aceea se cade să-L chemăm să ne dea și nouă putere și să ne lumineze, ca să facem și noi sfânta Lui voie, așa cum o fac Sfinții îngeri în cer; căci „fără El nu putem face nimic" (*In 15,5*). Așa cum îngerii se supun fără contradicție tuturor poruncilor dumnezeiești, așa se cade ca toți oamenii să ne supunem voii dumnezeiești care se cuprinde în dumnezeieștile Scripturi, ca să fie pace pe pământ între oameni, așa cum este în cer între îngeri (cf. *Lc 2,14*), și ca să-I putem spune cu îndrăzneală:

5. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi!

În trei feluri se numește pâinea „spre ființă”. Și pentru ca să știm când ne rugăm ce fel de pâine să cerem de la Dumnezeu și Tatăl, să vedem deosebirea fiecăreia. Mai întâi, „pâine spre ființă [*arton epiousion*]” se numește această pâine obișnuită, hrana trupească, care se amestecă în ființa trupului nostru ca trupul să crească și să aibă putere, ca să nu moară. De aceea, nu se cade să cerem mâncărurile care sunt spre desfătarea și dulceața trupului, despre care Apostolul Iacob zice: „Cereți, și nu primiți, pentru că cereți rău, ca să cheltuiți în plăcerile voastre” (*Iac 4,3*); și iarăși: „V-ați desfătat pe pământ și v-ați dezmiardat, hrăniți-vă inimile voastre în ziua junghierii” (5, 5). Dar și Domnul spune: „Luați aminte la voi înșivă, să nu se îngreuneze inimile voastre de mâncare și băutură și de grijile vieții, și pe neașteptate să vină peste voi ziua aceea” (*Lc 21, 34*). De aceea, se cuvine să cerem numai hrana necesară, fiindcă Domul, având îngăduință față de neputința noastră, ne poruncește să căutăm numai pâinea cea spre ființă, și nu cele prisositoare; căci atunci n-ar fi trebuit să spună: dă-ne-o nouă astăzi, fiindcă „astăzi”, explică dumnezeiescul Hrisostom, înseamnă întotdeauna. De aceea locul e forțat.

Dumnezeiescul Maxim numește trupul prieten al sufletului⁴; suflet pe care grăitorul în pilde [Solomon] îl povățuiește să nu se îngrijească de trup cu amândouă picioarele, adică să nu aibă multă grijă de el, ci numai cu un picior (cf. *Pr 25,17*), și aceasta, iarăși, de puține ori, ca să nu se întâmple să se ghiftuiască și să se scoale asupra sufletului și să facă aceleași rele pe care ni le fac demonii, vrăjmașii noștri.

Să ascultăm și pe Apostolul care spune: „Având hrană și îmbrăcăminte, să ne mulțumim cu acestea; căci cei ce vor să se îmbogățească, aceia cad în ispită și în cursă și în multe pofte nebunești și vătămătoare, care-i cufundă pe oameni în ruină și pierzanie” (1 *Tim 6, 8~9*)⁵.

Dar ar putea spune cineva că, întrucât Domnul ne poruncește să cerem hrana necesară de la Dumnezeu, pot să șed fără grijă și trândav așteptând de la Dumnezeu să-mi dea să mănânc. Unuia ca acesta îi răspundem că una este grija și îngrijorarea și alta munca sau lucrul. Grija este o împrăștiere și o tulburare a minții pentru multe (*Lc 2,41*), dar munca înseamnă ca cineva

să lucreze, adică să semene, sau să practice un meșteșug. Dar omul nu trebuie să-și facă griji și să-și ocupe mintea, ci trebuie să-și aibă întreaga nădejde și grijă numai spre Dumnezeu, potrivit prorocului David care spune: „Aruncă spre Domnul grija ta, și El te va hrăni” (*Ps* 44, 23). Iar dacă-și va pune cineva nădejdea în lucrul mâinilor lui, în ostenele lui sau în oameni, să-l audă pe prorocul Moise care spune în Lege: „Tot ce umblă pe mâini e necurat, și tot ce are picioare multe e necurat, și tot ce umblă pentru totdeauna pe patru picioare e necurat” (*Lv* 11, 23. 27); cu alte cuvinte, cine nădăjduiește în mâinile lui e necurat, cine are multe griji e și el necurat, iar cine umblă pentru totdeauna pe patru picioare și acela e necurat. Potrivit Sfântului Nil, umblă pe mâinile lui cel care-și are toată nădejdea în mâini, adică în lucrurile mâinilor lui și în meșteșugul lui; umblă pe patru picioare oricine își pune nădejdea în lucrurile simțite și-și are mintea ținută de grija lor; iar cel ce are multe picioare e cel ce e ținut din toate părțile de cele trupești și tot cel ce le îmbrățișează cu cele două mâini ale lui și cu toată puterea lui: „Pe mâini umblă cel ce se sprijină pe mâini și-și are toată nădejdea în ele. Pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile simțite și-și târăște partea conducătoare [a sufletului, mintea] în îndeletnicirea neconținută cu ele. Iar pe mulțime de picioare umblă cel ținut cu totul de cele trupești”⁶. Iar prorocul Ieremia blestemă un asemenea om, zicând: „Blestemat fie omul care-și pune nădejdea în om, se sprijină pe un trup omenesc, și a cărui inimă se depărtează de Domnul. Și binecuvântat fie omul care se încrede în Domnul și nădejdea lui va fi Domnul” (*Ir* 17,5. 7).

Oameni buni, de ce ne tulburăm în deșert? Drumul vieții noastre e scurt, precum spune prorocul David lui Dumnezeu: „Iată, cu palma ai măsurat zilele mele și viața mea e ca nimic înaintea Ta. Toate sunt deșertăciuni; tot omul viu. Ca o umbră trece omul, și în deșert se tulbură. Strânge comori, și nu știe pentru cine le adună” (*Ps* 38, 6-7).

Vino-ți în minți, omule, și nu mai alerga ca un nebun toată ziua în multe griji și, iarăși, nu ședea noaptea soco-tindu-ți dobânzile și profiturile, și așa aproape întreaga viață îți va trece în socotelile Mamonei, adică ale bogăției nedrepte, și nici măcar un ceas nu vei găsi îngăduință să te gândești la

păcatele tale și să plângi. Nu-L auzi pe Domnul Care zice: „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni” și: „Nu puteți sluji și lui Dumnezeu și lui Mamona” (*Mt* 6, 24). Iar despre sămânța care a căzut între spini, nu auzi că spune că s-a înăbușit și n-a mai adus niciun rod (*Mt* 13, 7. 22)? Și anume Cuvântul lui Dumnezeu a căzut între grijile și îngrijorările bogăției și n-a mai adus niciun rod de mântuire. Nu vezi pe cutare sau cutare bogat, care au făcut și ei asemenea câte le faci și tu, până ce și-a adunat bogăție multă, după care Dumnezeu a suflat-o din mâinile lor și au pierdut-o, iar împreună cu ea și-au pierdut și mintea lor, și acum umblă ieșiți din minți ca niște demonizați? Și pe drept cuvânt pățesc aceasta, fiindcă au avut bogăția drept Dumnezeu și și-au avut mintea ținută de ea. Prin urmare, când dumnezeul lor a fugit, a luat cu el și mintea lor. Ascultă, omule, pe Domnul Care spune: „Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și neghina le mănâncă, și unde hoții le sapă și fură” (*Mt* 6,19). Iar aceasta se cade să o faci, ca să nu auzi de la Domnul acel glas vrednic de milă pe care i-a spus bogatului: „Nebunule, în noaptea asta îți voi cere sufletul, iar cele pe care le-ai pregătit ale cui vor fi?” (*Lc* 12, 6). Să venim la Dumnezeu și Tatăl și să ne aruncării spre El toată grija vieții noastre, și El Se va îngriji de noi, cum spune corifeul Apostolului Petru; și să ne apropiem de El, cum ne strigă și Prorocul zicând: „Apropiati-vă de El și vă veți lumina, și fețele voastre nu se vor rușina” (*Pâ* 33, 6), pentru că am rămâne, chipurile, lipsiți de ajutor. Iată cu ajutorul lui Dumnezeu cele pe care le-am spus despre primul fel al pâinii celei „spre ființă”.

În al doilea rând, „pâine spre ființă” e cuvântul lui Dumnezeu, precum spune dumnezeiasca Scriptură: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (*Dt* 8, 3; *Mt* 4,4). Iar cuvânt al lui Dumnezeu e dumnezeiasca Scriptură, Veche și Nouă. Din această Scriptură au scos ca dintr-un izvor toți Sfinții Bisericii și Dascăli ai Bisericii noastre, care ne adapă cu apele preacurate ale de Dumnezeu însuflătei lor învățături, ale căror învățături și scrieri se cade să le primim ca pe o pâine spre ființă, ca să nu moară sufletul nostru de foamea cuvântului vieții, înainte să moară trupul, cum a pățit-o Adam fiindcă a călcat porunca dumnezeiască.

Câți însă nu numai că nu vor să asculte ei înșiși cuvântul lui Dumnezeu, dar îi împiedică și pe alții, fie prin cuvinte, fie prin răul lor exemplu; asemenea și câți nu numai că nu conlucrează la facerea de școli și la alte lucruri asemănătoare prin care să progreseze copiii creștinilor, ci îi împiedică pe cei ce vor să ajute la aceasta; dar și acei preoți care sunt nepăsători și nu-i învață pe enoriașii lor cele trebuincioase spre mântuire; și, pe lângă aceștia, acei arhieri care nu numai că nu învață turma lor poruncile lui Dumnezeu și celelalte lucruri necesare spre mântuire, dar prin viața lor rea se fac poticneli și pricini de pierzanie pentru creștinii mai simpli, toți aceștia vor moșteni „vai”-urile adresate fariseilor și cărturarilor, fiindcă închid împărăția lui Dumnezeu înaintea oamenilor, și nici ei nu intră în ea, nici pe cei ce caută să intre nu-i lasă (*Mt 23,13-14; Lc 12, 42-47*)-De aceea, ca niște economi răi vor fi lipsiți de conducerea poporului. Se cade dar ca și învățătorii care îi învață pe copiii creștinilor să-i învețe mai mult în buna purtare. Căci ce folos e dacă învață cineva gramatica și celelalte învățături filozofice, după care ajunge stricat? Ce folos i-ar putea ele aduce? Sau ce progres ar putea face unul ca acesta, fie în cele duhovnicești, fie în cele civile? Cu siguranță nici unul.

De aceea, ca să nu ne spună și nouă Dumnezeu aceleași cuvinte pe care le-a spus evreilor prin gura prorocului Amos: „Iată, vin zile, și voi trimite foame pe pământ, nu foame de pâine, nici sete de apă, ci foame să asculte cuvântul lui Dumnezeu” (*Am 8,11*), lucru pe care aceia l-au pățit până la urmă din pricina alegerii lor libere nepocăite; ca să nu ne spună deci și nouă asemenea cuvinte și să ni se întâmple și nouă un asemenea necaz plin de cea mai mare nefericire, să ne deșteptăm toți din greul somn al nepăsării și să ne hrănim, pe cât se poate, cu cuvântul și învățătura lui Dumnezeu, ca să nu moară sufletul nostru de moartea cea mai amară și veșnică. Acesta e cel de-al doilea fel de pâine spre ființă, care e cu atât mai necesar decât primul, pe cât mai necesară decât viața trupului e viața sufletului.

În al treilea rând, „pâine spre ființă” e Trupul și Sângele Domnului, care se deosebește tot atât de mult de cuvântul lui Dumnezeu, pe cât se deosebește soarele de raza lui. În dumnezeiasca împărtășire întreg Dumnezeu-omul intră, se amestecă și se frământă cu omul întreg, luminează, strălucește și sfințește ca un Soare toate puterile și simțirile sufletești și trupești ale

omului și le preschimbă din stricăciune în nestricăciune. De aceea, în sens principal și prin excelență se numește „Pâine spre ființă” cuminecarea dumnezeiască cu preacuratul Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, fiindcă ea păstrează și menține ființa sufletului și-i dă putere să facă poruncile Stăpânului și orice altă virtute. Aceasta e adevărata hrană a sufletului și a trupului, precum spune Domnul: „Trupul Meu e adevărata hrană și Sângele Meu e adevărată putură” (In 6, 55).

Iar dacă se îndoiește cineva că „pâine spre ființă” se numește Trupul Domnului, să audă ce spun despre acesta Sfinții Dascăli ai Bisericii noastre. Dumnezeiescul luminător Grigorie al Nyssei spune: „De își vine cineva în sine însuși ca fiul risipitor; de dorește cineva hrana părintească; de aleargă cineva înapoi spre masa bogată, în care e multă pâine spre ființă, care îi hrănește pe cei tocmiți la lucrul de Domnul, iar aceștia sunt cei ce lucrează via Domnului într-o nădejde făgăduinței”⁷ ca să ia drept răsplată a lor împărăția cerurilor.

Sfântul Isidor Pelusiotul spune: „Rugăciunea pe care a învățat-o Domnul n-are nimic pământesc, ci toate ale ei sunt cerești și privesc folosul sufletului, chiar și ceea ce pare a fi un lucru mic și simțit; și unor bărbați înțelepți li s-a părut că ea s-a spus mai cu seamă despre cuvântul dumnezeiesc care hrănește sufletul netrupesc și se amestecă și într-o oarecum în ființa lui; de aceea se numește pâine spre ființă, întrucât numele ființă se potrivește mai degrabă sufletului decât trupului”⁸

Dumnezeiescul Chirii al Ierusalimului spune: „Pâinea comună nu este spre ființă, dar această pâine sfântă e spre ființă în loc de a spune că alcătuiește ființa sufletului; această pâine se dă în toată alcătuirea ta spre folosul trupului și al sufletului”⁹.

Dumnezeiescul Maxim spune: „Purtându-ne potrivit rugăciunii vom primi ca pe o pâine spre ființă și vie spre întoarcerea sufletelor noastre și paza bunei deprinderi a lucrurilor bune dăruite pe Cel ce spune: «Eu sunt Pâinea Care S-a pogorât din cer și dă viață lumii» (In 6, 51) făcându-se în chip proporțional toate nouă, celor ce ne hrănim din ea prin virtute și înțelepciune”.

Ioan Damaschinul spune: „Această Pâine e pârga Pâinii viitoare Care e spre ființă; căci expresia «spre ființă» o arată fie pe cea viitoare, adică a veacului viitor, fie pe cea luată spre păstrarea ființei noastre; fie într-un caz, fie în altul, e vorba evident de Trupul Domnului”¹⁰.

Pe lângă aceștia și sfințitul Teofilact [al Ohridei] zice: „Trupul lui Hristos e pâinea cea spre ființă din care ne rugăm să ne împărtășim fără osândă”¹¹.

Iar fiindcă Părinții spun că „pâine spre ființă” se numește Trupul Domnului ei nu desființează pâinea obișnuită care se dă spre menținerea trupului nostru, fiindcă și aceasta este un dar al lui Dumnezeu și nicio mâncare nu e disprețuită și respinsă, potrivit Apostolului, dacă se ia și se mănâncă cu mulțumire adusă lui Dumnezeu (*1 Tim 4, 4*). Dar fiindcă această pâine obișnuită se numește în sens impropriu, nu principal, „spre ființă”, întrucât ea dă putere doar trupului, nu și sufletului, iar în sens principal și general se numește „pâine spre ființă” Trupul Domnului și Cuvântul lui Dumnezeu, fiindcă ele dau putere și sufletului și trupului, cum s-a întâmplat în diferite timpuri cu mulți, ca de pildă cu prorocul Moise care a postit 40 de zile și 40 de nopți fără să mănânce hrană trupească, asemenea și proorocului Ilie care a postit 40 de zile; iar în harul nou foarte mulți sfinți au trăit de multe ori multe zile numai cu Cuvântul lui Dumnezeu și Sfânta Cuminecătură; de aceea noi, câți ne-am învrednicit să primim nașterea din nou duhovnicească prin dumnezeiescul Botez, e necesar să mâncăm încontinuu cu dragoste fierbinte și inimă zdrobită această hrană duhovnicească, ca să ducem o viață duhovnicească și să ne păzim nevătămați de otrava șarpelui spiritual, diavolul. Fiindcă și Adam, dacă ar fi mâncat din această hrană, n-ar fi murit cu dubla moarte a sufletului și a trupului (*Dt 4,24*).

Dar această pâine duhovnicească trebuie să o mâncăm nu fără o pregătire, fiindcă Dumnezeul nostru se numește foc mistuitor (*Evr 12, 29*). Iar pe cei ce mănâncă Trupul Domnului și beau preacuratul Său Sânge cu conștiință curată și mărturisire adevărată, îi curățește, strălucește și sfințește; dar vai

de cei care se cuminecă cu nevrednicie, nemărturișiți, pentru că sfânta Cuminecătură arde și distruge sufletele și trupurile lor, cum a pățit cel care a intrat la nuntă fără să aibă haină de nuntă, după cum spune Evanghelia (*Mt 22,11-12*), adică fără fapte și roade vrednice de pocăință.

Și, iarăși, câți ascultă cântece satanice, vorbiri nebunești, flecăreli și alte lucruri de râs asemănătoare, nu sunt vrednici să audă cuvântul lui Dumnezeu. Cum și câți trăiesc în păcate nu pot nici ei să se împărtășească și desfăteze de viața nemuritoare care se dă prin dumnezeiasca Cuminecătură, fiindcă puterile lor sufletești sunt omorâte de acul păcatului. Fiindcă așa cum măduarele omului primesc viața de la suflet, în măsura în care ele pot primi puterea vieții dar dacă un mădular putrezește sau se usucă, atunci nu mai primește viața, fiindcă puterea de viață nu mai trece în măduarele moarte, așa și sufletul e viu întrucât primește puterea de viață de la Dumnezeu, dar dacă păcătuiește și nu se mai face receptiv la puterea vieții, atunci nenorocitul suflet moare cu moartea sufletească, iar după o vreme moare și trupul, și omul nenorocit pierе întreg în osânda veșnică.

Am vorbit, așadar, și despre al treilea și ultimul fel de „pâine spre ființă”, care e tot atât de necesară și folositoare pentru noi, pe cât de necesar și folositor este pentru noi și Sfântul Botez. Se cade de aceea să alergăm frecvent [*sychnă*] la dumnezeieștile Taine să ne împărtășim din această Pâine spre ființă pe care o cerem de la Dumnezeu și Tatăl nostru cu frică și dragoste până când Aceasta e cerută „astăzi”.

Iar „astăzi” înseamnă trei lucruri. Mai întâi, înseamnă în fiecare zi; în al doilea rând, întreaga viață a fiecărui om; iar în al treilea rând, întreg acest veac de acum caracterizat de numărul șapte. În veacul viitor nu mai e „azi” și „mâine”, ci întreg veacul acela va fi o singură zi veșnică. Prin urmare, știind Domnul că în iad nu mai e pocăință și că e cu neputință să nu greșim ca oameni după Botez, de aceea ne învață să spunem către Dumnezeu și Tatăl nostru:

6. Și ne lasă nouă datoriile noastre [*ta opheilemată*], precum și noi lăsăm datornicilor [*opheiletais*] noștri!

Fiindcă mai sus s-a referit la Sfânta Pâine a Sfintei Cuminecături, ca să nu îndrăznească fiecare să se împărtășească pur și simplu și la întâmplare, fără pregătire, de aceea ne spune acum că trebuie mai întâi să ne împăcăm cu Dumnezeu și cu frații noștri, și abia atunci să venim la dumnezeieștile Taine, cum spune în altă parte: „Deci dacă aduci darul tău la jertfelnic, și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul

tău înaintea jertfelnicului și du-te mai întâi de te împacă cu fratele tău, și apoi venind adu darul tău" (Mf 5, 23).

Pe lângă acestea, cu aceste cuvinte ale rugăciunii Domnul face alte trei lucruri. Mai întâi, îi îndeamnă pe cei virtuoși să se smerească, cum spune în altă parte: „Așa și voi, când faceți toate cele poruncite vouă, spuneți: slugi netrebnice suntem, am făcut ce trebuia să facem" (Lc 17,10). În al doilea rând, îi sfătuiește pe cei ce păcătuiesc după Botez să nu cadă în deznădejde. Și, în al treilea rând, arată prin aceasta că vrea și iubește să avem milă și îndurare unii față de alții, fiindcă nimic altceva nu-1 face pe om asemenea lui Dumnezeu ca îndurarea milostivă [până în măruntaie].

De aceea, așa cum vrem să fie față de noi Dumnezeu, la fel trebuie să ne purtăm și noi față de frații noștri. Și să nu spună cineva despre cutare că mi-a greșit mult și nu pot să-1 iert. Căci dacă ne gândim că toate cele în care cădem în fiecare zi, ceas și clipă față de Dumnezeu și El ne iartă, ele sunt atât de multe și incomparabil mai mari decât greșelile fraților noștri, încât dreptatea lui Dumnezeu a vrut să le asemene cu zece mii de talanți, iar pe cele ale fraților noștri cu o sută de dinari (*Mt* 18, 24. 28), care sunt nimic față de ale noastre. Astfel încât, dacă îi iertăm pe frații noștri în lucrurile puține și mici în care cad față de noi, nu numai din buze cum obișnuiesc cei mulți, dar din toată inima noastră, cu siguranță și Dumnezeu ne va ierta lucrul rău mare și nenumărate în care cădem față de El. Iar dacă nu iertăm greșelile fraților noștri, nu vom avea niciun folos din celelalte virtuți câte socotim că le facem. Și ce spun că nu vom avea niciun folos din virtuțile noastre? Nici măcar păcatele noastre nu putem să facem să ne fie iertate, precum hotărăște Domnul zicând: „Dacă nu veți ierta oamenilor' greșelile lor, nici Tatăl Cel Ceresc nu vă va ierta greșelile voastre" (*Mt* 6,14-15); Și iarăși: „Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o fiindcă m-ai rugat. Nu se cădea oare ca și tu să ai milă de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut milă de tine? Și mâniindu-se stăpânul lui, l-a dat pe mâna chinătorilor până ce-i va plăti toată datoria. Tot așa și Tatăl Meu Cel Ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta fiecare fratelui său greșelile lui din inimile voastre" (*Mt* 18, 32-35).

Mulți spun că păcatele se iartă prin Sfânta Cuminecătură, alții însă împotrivindu-se spun că nu așa se iartă ele, ci numai prin mărturisire. Noi însă spunem că pentru iertarea păcatelor e necesară și pregătirea prin mărturisire și satisfacere, precum și întrebuințarea Sfintei împărtășanii sau a Sfintei Cuminecături, fiindcă n-am putea să atribuim totul nici uneia, nici alteia. Dar, așa cum după ce o pată murdară e spălată, e nevoie și de căldura soarelui ca să se uște de apă și umezeală, căci dacă rămâne udă putrezește și omul nu poate să o mai poarte; sau așa cum o rană, după ce e curățită de puroi și sunt tăiate părțile putrezite, nu poate să dispară fără alifie, în același chip nici păcatul, după ce e spălat și curățit prin mărturisire iar putreziciunea lui e tăiată prin satisfacere, ca să se uște desăvârșit și să se vindece are nevoie ca de o alifie de dumnezeiască împărtășanie; fiindcă altfel iarăși vine la starea dintâi, și cele de pe urmă ale omului se fac mai rele decât cele dintâi, cum spune Domnul (*Mt 12, 45*).

De aceea e necesar să ne curățim mai înainte pe noi înșine de orice întinăciune prin mărturisire și, mai cu seamă, de ținerea de minte a răului, și atunci să ne apropiem de dumnezeieștile Taine. Fiindcă, așa cum iubirea e plinirea și desăvârșirea întregii legi, tot așa și ținerea de minte a răului și ura sunt desființarea și suprimarea întregii legi și a toată virtutea. Vrând să arate răutatea ținării de minte a răului, înțeleptul grăitor în proverbe spune: „Căile celor ce țin minte răul sunt spre moarte” (*Pr 12,28*); și iarăși: „Cine ține minte răul e un nelegiuit” (*21, 24*). Această amară drojdie a ținării de minte a răului a avut-o și nefericitul Iuda și de aceea, când a luat pâinea, atunci în acela a intrat Satana (*In 13, 27*). Să ne temem, fraților, de osânda și pedeapsa ținării de minte a răului și să iertăm pe frații noștri, dacă ne greșesc, nu numai atunci când vrem să ne cuminecăm, ci întotdeauna, cum ne poruncește Apostolul zicând: „Soarele să nu apună peste furia voastră”; și iarăși: „Nu dați loc diavolului” (*Ef 4, 26-27*), ca să putem spune cu îndrăzneală lui Dumnezeu și celelalte cuvinte ale rugăciunii:

7. Și nu ne duce pe noi în ispită/încercare \peirasmon

Domnul ne îndeamnă aici să-L chemăm pe Dumnezeu și Tatal nostru să nu ne ducă în ispită. Iar Prorocul Isaia spune ca în numele lui Dumnezeu așa: „Eu Cel ce am alcătuit lumina și am făcut întunericul, Cel ce fac pacea și

zidesc cele rele" (*Is* 46, 7). Și Prorocul Amos spune în chip asemănător: „Va fi oare răutate în cetate, pe care să n-o fi făcut Dumnezeu?" (*Am* 3, 6).

Din aceste cuvinte mulți dintre cei neînvățați și neîntăriți cad în diferite gânduri cu privire la Dumnezeu. Cum că Dumnezeu ne-ar arunca, chipurile, în ispită/încercare. De aceea Apostolul Iacov ne dezleagă nedumerirea zicând: „Nimeni să nu zică, atunci când e ispitit/încercat, că este ispitit de la Dumnezeu, căci Dumnezeu nu este ispitit de rele și El însuși nu ispitește pe nimeni; ci fiecare este ispitit atunci când e tras și momit de însăși fapta sa" (*Iac* 1,13-14), deci fiecare e ispitit plecând de la voința lui.

Ispitele/încercările se fac oamenilor în două moduri. Unul prin plăcere, și de aceea el se face cu voia noastră și conlucrarea demonilor, iar altul prin întristare și chin, și de aceea ni se pare amar, fiindcă se face fără voia noastră și cu conlucrarea diavolului.

Aceste două moduri de ispite/încercări le-au urmat cu fapta evreii. Și fiindcă ei alegeau cu voia lor ispita/încercarea prin plăcere și de aceea prefăceau în rău bogăția, slava și libertatea și cădeau în idolatrie, drept pentru care Dumnezeu a lăsat să vină peste ei toate cele contrare, și anume sărăcia, necinstea, robia și celelalte. Și prin aceste rele îi înfricoșează să se întoarcă spre pocăință.

Diferitele feluri de pedepse ale lui Dumnezeu prorocii le numesc rele și răutate, cum spuneam mai sus, fiindcă lucrurile care aduc chin și necazuri oamenii obișnuiesc să le numească rele, deși în realitate nu sunt așa, ci doar apar așa presupunerii oamenilor; fiindcă ele au loc nu după voința inițială a lui Dumnezeu, ci după voința lui ulterioară, spre cumințirea și binele oamenilor.

Domnul însă legând primul mod, cel prin plăcere, de cel de-al doilea, cel aspru și întristător, numește cele două ispite/încercări cu un singur nume, fiindcă prin ele se experimentează și se pune la încercare alegerea liberă a oamenilor. Dar ca să înțelegem mai bine aceasta, trebuie să știm că lucrurile se împart în trei: în bune, în rele și intermediare. Bune sunt cumințenia, milostenia, dreptatea și cele asemenea, care nu pot niciodată să devină rele. Rele sunt desfrânarea, neomenia, nedreptatea, și cele

asemănătoare, care nu pot niciodată să devină bune. Iar intermediare sunt bogăția și sărăcia, sănătatea și boala, viața și moartea, slava și necinstea, plăcerea și durerea, libertatea și robia, și cele asemenea, care uneori se numesc bune, alteori rele, după cum le mânuiește alegerea liberă a omului.

Așadar, oamenii împart cele intermediare în două, și pe unele le numesc bune, fiindcă le iubesc, ca, de exemplu, bogăția, slava, plăcerea și celelalte, iar altele le numesc rele, pentru că nu le iubesc, cum sunt sărăcia, durerea, necinstea și cele asemenea. De aceea, dacă iubim să nu vină peste noi cele socotite rele, să nu facem cele cu adevărat rele, cum ne sfătuiește prorocul: „Nu lăsa să se clatine piciorul tău, și nu va dormita Cel ce te păzește” (*Ps* 120, 3); adică: Omule!, nu umbla în niciun rău și niciun păcat, și cu siguranță îngerul care te păzește nu te va lăsa să pățești niciun rău. Zice și Isaia: „Dacă vreți și Mă veți asculta, veți mânca bunătățile pământului; dar dacă nu veți vrea și nu Mă veți asculta, atunci sabia vă va mânca” (*Is* 1,19-20); și să auzim iarăși ce ne spune același proroc: „Voi umblați în lumina focului vostru și în flacăra pe care ați aprins-o” (*Is* 40,11), adică în focul relilor și în flacăra pe care ați aprins-o cu păcatele voastre.

Diavolul ne războiește mai întâi cu ispita/încercarea plăcerii, fiindcă știe că ușor îndrăznim spre ea; și, dacă află voia noastră supusă voii lui, ne îndepărtează de harul lui Dumnezeu care ne păzește; iar atunci caută îngăduință de la Dumnezeu să trezească împotriva noastră ispita/încercarea amară, adică necazurile și nenorocirile, ca să ne distrugă cu totul din multa ură pe care o are față de noi și ne face ca prin multele nenorociri să cădem în deznădejde. Dar dacă n-a aflat voia noastră urmând voii lui, ca să facem ispita/încercarea prin plăcere, iarăși o trezește pe cea de-a doua, ca prin necazuri să ne silească poate să facem răul lui scop.

De aceea ne îndeamnă Apostolul Petru zicând: „Fiți treji, privegheați, că pârașul vostru, diavolul, umblă mergând ca un leu căutând să mănânce pe cineva” (*1 Ptr* 5, 8). Dumnezeu permite acest lucru fie prin îngăduință spre încercare, ca la dreptul Iov și ceilalți sfinți, cum spune aceasta Domnul ucenicilor Săi: „Simone, Simone! Iată, Satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu” (*Lc* 22,31); fie prin retragerea lui Dumnezeu ca la David, din pricina păcatului pe care l-a făcut, și la Apostolul Petru din pricina înălțării lui; fie

prin părăsirea lui Dumnezeu, ca la Iuda și la iudei. Încercările venite asupra sfinților prin îngăduința lui Dumnezeu vin din invidia diavolului, ca sfinții să se arate drepti și desăvârșiți, strălucind mai mult ca unii care au biruit pe potrivnicul. Cele prin retragere se fac spre împiedicarea și tăierea păcatului care s-a făcut, se face sau se va face. Iar cele prin părăsirea lui Dumnezeu au drept pricină viața păcătoasă a omului și reaua lui voință, și se fac spre pierzania lui desăvârșită.

Prin urmare, nu numai că nu trebuie să alergăm de la noi înșine spre ispitele/încercările prin plăcere și păcat, ca leac al șarpelui celui rău, ci, dacă ele vin fără voia noastră, să nu le primim în chip desăvârșit. Iar în ispitele/încercările trupești să nu ne aruncăm la risc cu trufie și aroganță, ci să-L chemăm pe Dumnezeu să facă, dacă e voia Lui, ca ele să nu vină asupra noastră și să bine plăcem Lui fără ispite/încercări. Dar dacă vin, să le primim cu toată mulțumirea și bucuria, ca pe niște mari daruri, și să-L rugăm numai să ne dea putere să biruim până la sfârșit pe ispititorul/cel ce pune la încercare, fiindcă acest lucru îl artă „Și nu ne duce pe noi în ispită/încercare”, adică să nu ne lase să cădem biruiți în gâttejul șarpelui spiritual, diavolul. Precum spune în altă parte Domnul: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită/încercare”, adică să nu fiți biruiți de ispită/încercare, „fiindcă duhul este râvnitor, dar trupul e neputincios” (*Mt 26,41*).

Nimeni însă auzind că trebuie să fugim de ispite/încercări „să nu pretexteze pretexte întru păcate” (*Ps 140, 4*) și să pună înainte faptul că e slab și altele asemănătoare, atunci când vin ispitele. Fiindcă la vreme de nevoie, dacă ne temem de ispită/încercare și nu ne împotrivim ei, tăgăduim adevărul. De exemplu: dacă vine vremea să fie forțat cineva pentru credință, fie să tăgăduiască adevărul, fie să lase dreptatea, fie orice altă poruncă a lui Hristos; dacă, zic, cedează din pricina fricii de ispita/încercarea trupească și nu se împotrivesc cu vitejie, unul ca acesta să știe că n-are parte cu Hristos și în zadar se numește creștin, dacă nu se pocăiește cu lacrimi amare. Fiindcă nu i-a imitat pe creștinii adevărați, adică pe martiri, care au pătimit pentru credință; pe dumnezeiescul Hrisostom care a pătimit pentru dreptate; pe cuviosul Zotic, care a suferit pentru milostivire, și pe mulți alții, pe care nu e vremea să-i menționăm aici, care au răbdat tot felul de

pătimiri și încercări pentru legea și poruncile lui Hristos, pe care se cade să le păzim și noi, ca să ne eliberăm potrivit rugăciunii nu numai de ispitele/încercările păcatului, dar și de cel rău.

8. Și ne izbăvește de cel rău!

Rău prin excelență, fraților, este însuși diavolul, fiindcă el este cauza și născătorul oricărui păcat și făcătorul oricărei ispite/încercări; de lucrările și uneltirile lui suntem învățați să-L chemăm să ne elibereze pe Dumnezeu, crezând că nu vrea să ne lase să fim ispitiți/încercați peste puterea noastră, precum zice Apostolul: „Dar împreună cu ispita/încercarea va face și ieșirea din ea ca să putem îndura" (*1 Co 10,13*). Dar e nevoie să nu fim nepăsători în a striga către El cu smerenie:

9. Că a Ta este împărăția și puterea și slava în veci. Amin

Cunoscând Domnul că firea omenească este întotdeauna puțin credincioasă, de aceea ne îndeamnă zicând: „Fiindcă aveți un asemenea Dumnezeu și Tată puternic și preaslăvit, nu vă îndoiiți de orice veți cere de la El, numai nu fiți cu nepăsare în a-L deranja mereu cum îl deranja văduva aceea pe judecătorul nedreptății (Lc 18, 5), zicând către El: Doamne, izbăvește-ne de pârâșul nostru, fiindcă a Ta este împărăția căreia nu-i urmează alta, a Ta e puterea nebiruită și slava cea necuprinsă. Și ca un împărat puternic poruncești și pedepsești pe vrăjmașii noștri, iar ca un Dumnezeu preaslăvit îi slăvești și mărești pe cei ce Te slăvesc, iar ca un Părinte iubitor de oameni și afectuos, iubești și îndrăgești pe cei ce s-au învrednicit prin Sfântul Botez să se facă fii ai Tăi și Te iubesc din toată inima, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Epilog la Rugăciunea Domnului

Rugăciunea Domnului se împarte, pe de o parte, în nouă părți, după cele nouă cete ale cereștilor îngeri, fiindcă întreagă această rugăciune urcă pe om la lucrarea și vrednicia îngerilor; iar, pe de altă parte, în trei: în introducere sau prolog, șapte cereri și epilog, fiindcă trei persoane e Dumnezeu: Tată, Fiu și Duh Sfânt, fiindcă trei sunt cetele dreptilor potrivit parabolei semănătorului și, unii aduc rod însutit, alții de șaizeci de ori, iar alții de treizeci de ori mai mult (*Mt 13*); fiindcă trei sunt după Părinți contemplațiile: contemplația creaturilor sensibile, contemplația celor inteligibile și contemplarea Sfintei Treimi; fiindcă trei sunt felurile de pomi care erau în rai: unul pentru ca Adam să trăiască simplu, altul ca el să trăiască fericit, iar altul ca el să trăiască fericit și veșnic; și pentru alte multe lucruri duhovnicești însemnate cu numărul trei.

Vezi, dar, iubitele, înțelepciunea minunată a lui Dumnezeu Care, fiindcă știa că trei lucruri mântuiesc pe om: credința, făptuirea și vederea [*pistis — praxis — theoria*] — întrucât mai întâi cineva crede din auzite, în al doilea rând lucrează poruncile prin făptuire, iar în al treilea rând se învrednicește să se unească cu Dumnezeu în simțirea minții și certitudine prin vedere, adică primește prin credința văzătoare cele pe care le-a crezut prin credința din auzire —, fiindcă știa, zic, aceasta, Domnul a alcătuit cu minunată înțelepciune această rugăciune domnească: prologul l-a început de la rezumatul teologiei și l-a întemeiat pe credință; după care a adăugat cererile ce se referă la lucrarea și făptuirea poruncilor, iar epilogul l-a pecetluit iarăși cu rezumatul teologiei și credinței, fiindcă El este Alfa și Omega, începutul și Sfârșitul credincioșilor ce se mântuiesc.

Iar Domnul a cuprins această învățătură în rugăciune, nu în altă virtute, mai întâi pentru că acest lucru îl cerea ceasul și prilejul, fiindcă Apostolii L-au rugat să-i învețe cum să se roage (*Lc 11, i*); în al doilea rând, fiindcă toată virtutea se realizează prin rugăciune, și, dacă va căuta cineva bine, și iubirea, care e rezumatul tuturor virtuților, o va găsi unită întotdeauna cu rugăciunea: rugăciunea începe și se desăvârșește prin iubire și, iarăși, iubirea primește putere și se desăvârșește prin rugăciune.

De ajuns sunt câte am scris despre rugăciunea Domnului ca o pregătire; acum însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, e vremea să vorbim și despre cuminecarea continuă, precum am făgăduit în prologul cărții.

¹VASILE CEL MARE, *Regulile morale*, epilog; PG 31, 869.

²IOAN HRISOSTOM, *La: Având același Duh*, om. 1; PG 51,276-281.

³MAXIM MĂRTURISITORUL, *Tâlcuire la „Tatăl nostru”*; PG 90, 844; trad. rom. p. 262.

⁴MAXIM MĂRTURISITORUL, *Quaestiones et dubia* 82 și 143.

⁵**Aceasta nu înseamnă că toată viața trebuie să aibă cineva aceeași haină și acoperământ, ci când se strică cel folosit, să-și facă altele [n. ed. grec S. Schinas].**

⁶NIL ASCETUL, *Cuvânt ascetic* 14; PG 79,736.

⁷GRIGORIE AL NYSSEI, *Cuvânt la hirotonia sa*; PG 46,548.

⁸ISIDORPELUSIOTUL, *Epistole* II, 281; PG 78,712.

⁹CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheza mistagogică* 5,15; PG 33,1120.

⁹MAXIM MĂRTURISITORUL, *Tâlcuire la „Tatăl nostru”*; PG 90, 896-897.

¹⁰IOAN DAMASCHINUL, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe [Dogmatica IV, 14]*; PG 94,1152.

¹¹TEOFILACT AL OHRIDEI, *Tâlcuire la Matei 6*; PG 123,205.